

Trädgårdsmästaren som odlar i sand

Att odling kan vara både enkelt och roligt är Fobos rådgivare Nils Åkerstedt ett levande bevis på. I över trettio år har han odlat med sand och gräsklipp och han har utvecklat ett heltäckande system för odling som passar mycket väl i hemträdgården.

I över trettio år har Nils Åkerstedt odlat i sand och använt gräsklipp som enda näring.

Text & foto: Karin Jansson

MAN BEHÖVER VARKEN gräva, gödsla eller bespruta för att få fina grönsaker. Det räcker att använda det gröna från naturen. Orden kommer från trädgårdsmästaren Nils Åkerstedt och han vet vad han pratar om. I över trettio år har han utvecklat metoder för täckodling och hans enkla recept på sand och gräsklipp har gjort underverk med många trädgårdar. Sina idéer har han spridit via en rad böcker och artiklar och fortfarande vid 82 års ålder är Nils Åkerstedt aktiv med både odling och informationsarbete. Vid ett föredrag på Holma gård utanför Höör berättade han en vacker oktoberdag om sin odling och hur man enkelt och lätt skaffar sig en trädgård som ger både prunkande prydnadsväxter och friska grönsaker.

Men vägen fram mot en giftfri trädgård har inte varit spikrak för Nils. När han utbildade sig till trädgårdsmästare på fyrtioalet var det rakt motsatta idéer som lärdes ut.

– Under 15 år odlade jag med konstgödning och bekämpningsmedel som DDT. I början av sextioalet blev jag intresserad av det som kallades naturenlig odling där man uteslöt handelsgödsel och kemiska medel. Men det var svårt att få det att växa bra med enbart naturgödsel.

Nils Åkerstedt experimenterade vidare och kom på att grönmassa från naturen borde vara bra näring. I mitten av sjuttioalet testade han för första gången att odla i sand och att använda enbart gräsklipp som gödsel och det gav genast mycket bra resultat, ja utfallet var så gott att han sedan dess inte odlat på något annat sätt.

– Jag brukar rekommendera folk att prova mina metoder. Man kan gärna odla med sin gamla metod på hälften av ytan och byta till sand och gräsklipp på den andra halvan. För det mesta brukar det leda till att man byter resten av jorden mot sand nästa år.

Gräsklipp

Nils menar att gräsklipp ger all näring växterna behöver, men helst bör klippet komma från både gräs och örter. Själv sådde han inte gräs när han anlade sin gräsmatta utan lät naturen själv bestämma

vilka arter som skulle växa där. Efter hand överlevde bara de gräs och örter som klarade av att slås regelbundet.

– Ju mer så kallat ogräs man har i gräsmattan desto bättre växer det av gräsklippet. Har man inte ogräs i gräsmattan kan man plocka olika örter i naturen och köra över dem med gräsklipparen några gånger så blir det näringsrikt täckmaterial.

Nils menar att man bör slå gräsmattan regelbundet en gång i veckan. Om man inte har behov av all grönmassa direkt kan den lagras i platsäckar. Säckarna fylls med gräsklippet och sedan knyter man om ordentligt så att inte luften kommer till. Gräset kan då användas som täckmaterial nästa säsong.

En del tror att gräsmattan behöver gräsklippet själv för att växa bra, men Nils håller inte med.

– En gräsmatta kan inte ta emot all näring från klippet så jag tror det mesta lakas ut om man låter det ligga kvar.

Nils gödslar inte sin gräsmatta alls och använder inte heller kemiska medel mot mossor. Om det börjar växa mossor toppdressar

Sand & gräsklipp

han med 1 cm sand för att öka genomsläppligheten. Har man mycket mossa kan man behöva lägga på sand i flera omgångar. Skulle det växa dåligt på någon del av gräsmattan lägger Nils på kompostjord som tillför näring.

För den som odlar till husbehov räcker det ofta med en vanlig gräsklippare (gärna handdriven). Odlar man på större ytor kan man slå av vallar med en slaghack och få stora mängder grönmassa. Nils rekommenderar inte att man tar gräsklipp från golfbanor eftersom det kan vara så finfördelat att det täpper till marken och orsakar syreförlust. Dessutom är gräset troligtvis konstgödslat.

Sand

Nils föredrar att odla i sand framför jord. Varför det växer så mycket bättre i sand vet han inte med säkerhet men han tror att växternas rotsystem är en av orsakerna.

– Jag har sett att växterna bildar otroligt många små sugrötter när de växer i sand.

Han brukar köpa sand i storlek 0-8. Den kan ha olika benämningar i olika delar av landet, till exempel puts-sand, natursand eller sjösand.

Under årens lopp har det blivit många lastbilslast med sand som har forslats till den egna trädgården. En vanlig kritik mot hans sätt att odla är att det är onödigt att transportera så mycket sand men Nils framhåller att de flesta har ett sandtag nära sig och att transportererna sällan behöver bli långa. Dessutom slipper man köpa planteringsjord, torv och gödselmedel som idag transporteras långväga över landet.

– På plantskolorna säger de ofta att man måste köpa specialjord och olika gödselmedel för olika växter men jag klarar mig helt med sand. Jag har provat 150 olika arter i sand och alla har trivts. Jag anser att man inte behöver specialgödsel, benmjöl och kalk.

Det lämpar sig bäst att använda sand i upphöjda bäddar och Nils brukar fylla träramar med 20-40 cm sand. Ramarna kan ställas direkt på marken och så täcker man tjockt med tidningar för att stoppa ogräset. Sedan är det bara att fylla på med sand, ju mer desto bättre. När tidningarna har brutits ned efter ett år är ogräset dött.

Det går också bra att byta ut jorden i blomsterrabatter mot sand. Det ger prunkande växter och dessutom kan man ofta lyckas med växter som egentligen behöver ett mildare klimat. Nils menar att man i sand kan klara växter som är avsedda för 2-3 växtzoner bättre klimat. Detta beror på att sanden värms upp fortare och dessutom ger en bättre dränering under vintern.

Även när man planterar träd, buskar och perenner kan man använda sand istället för planteringsjord. Gräv ett hål som endast är lite större än jordklumpen och fyll på med sand runt den. Detta gör det lätt för plantan att etablera sig. Täck med 1 dm sand och fyll på med gräsklipp.

Grönsaker

När Nils odlar grönsaker sår han dem direkt i sandbädden. Bädden måste sedan vattnas varje dag eftersom sanden inte håller vatten. När hjärtbladen kommer fram kan man behöva vattna med nässelvatten för att ge näring. Detta är framför allt viktigt om sanden är ny; när man har odlat några år kommer sanden att innehålla näring och växterna klarar sig de första veckorna utan tillskott.

När växterna har blivit en dryg decimeter höga och man har hunnit gallra är det dags att lägga på täckmaterial. Nils lägger på 10 cm gräsklipp runt växterna och täcker hela bädden så att inget ogräs kan komma upp.

Denna näring är tillräcklig för de flesta växter. Mycket näringskrävande växter som kål, purjo och gurka kan behöva täckning ytterligare en gång på säsongen.

Det är viktigt att hålla täckmaterialet fuktigt under hela säsongen för att stimulera nedbrytningen och man kan därför behöva vattna en gång i veckan om det är torrt väder.

Nils använder också gärna nässelvatten som är rikt på olika näringsämnen och mikroorganismer. Nässlor och vatten blandas i en hink och allt eftersom man tar av vattnet fyller man på med mer vatten och nässlor. På detta sätt kan man hålla gång i nässelvattnet hela sommaren.

Nils Åkerstedt har många vackra foton från sina prunkande rabatter som mer än väl bevisar att hans metoder fungerar. Han kan också rapportera om rekordskördar. Vag sägs till exempel om 115 kilo morötter från en bädd på 9 kvadratmeter?

En av orsakerna till de höga skördarna är att man med täckodling i sand kan odla tätare än annars. För morötter kan man ha ett radavstånd på 15 cm och även kålplantorna kan sättas tätare.

Odlar man tomater utomhus i kruka mognar de mycket snabbare om de står i sand. Även gurka gillar sand och den bör få gräsklipp var fjortonde dag. Nils har själv fått 75 gurkor på samma planta genom sin odlingsmetod.

På hösten tycker Nils att man ska täcka odlingsbädden. Löv är ett bra täckmaterial och man kan finfördela det genom att köra över med gräsklipparen.

Potatis

Nils Åkerstedt har utarbetat en speciell metod för potatisodling. Han odlar i djupa sandbäddar helt utan jord, kupning, plöjning och arbetsam upptagning. Potatisen förgros och sätts ytligt med 30 centimeters mellanrum. Sedan täcker man med fiberduk för att skydda mot eventuell nattfrost. När blasten har kommit upp en bit är det dags att lägga på ett rejält täcklager. Det är viktigt att lagret är så tjockt för att solljuset inte ska göra knölna gröna.

Nu är det bara att vänta på att naturen ska göra sitt. Med den här metoden kan man få potatis tidigt (Nils brukade ha

Längst till vänster: Så här fint växer tomater och gurka med bara gräsklipp som gödsling.

T.v: Potatis kan sättas direkt på jorden eller på en sandbädd om man täcker den med ett tjockt täcke. Metoden ger fina knölar och när de ska skördas behöver man bara lyfta på täcket.

Ovan: Fin paprika odlad i gräsklipp.

T.h: Näringskrävande växter som selleri behöver två omgångar med gräsklipp under säsongen.

Prydnadsväxter

Även perenner, ettåriga växter, prydnadsbuskar och träd trivs i sand och gräsklipp. Nils Åkerstedt har med åren märkt att allt han har prövat föredrar hans odlingsmetod. En invändning brukar vara att det ser stökigt ut med täckmaterial i rabatten, men Nils visar då några bilder med prunkande blomsterrabatter där man omöjligt kan se att det finns gräsklipp i botten.

En fördel med odling i sand är möjligheten att klara växter som egentligen är anpassade till lägre växtzoner. Detta ger norrlänningar möjlighet att odla sådant som annars bara växer i södra Sverige. För dem som bor i zon 1 borde det göra det möjligt att klara växter som normalt sett trivs betydligt längre söderut.

Nils tipsar också om att det är enkelt att ta sticklingar och få dem att rota sig i sand. Sätt dem i en kruk med sand och bind över en plastpåse för att hålla fukten. På detta sätt kan man själv lätt föröka sina plantor och man får också ofta friskare växter än dem man kan köpa på plantskolorna.

potatis till midsommar i Sundsvall). Vid skörden är det bara att lyfta på täcket och skrapa fram knölna.

Frukt och bär

Även fruktträd och bärbuskar trivs med täckning och sand.

– Man hör ibland att man ska ta bort gräsmatten runt fruktträd och buskar men det tycker jag är fel. Jorden ska aldrig ligga bar.

Nils rekommenderar att man planterar fruktträd och buskar med sand i gropen. De mår också bra av att man sprider ut sand under dem.

– Man bör tänka på att sprida sand under hela kronan eftersom rötterna sträcker sig ut så långt.

Nysatta buskar och träd kan få 10 cm gräsklipp varje år under de första 2-3 åren, äppelträd gärna i 5 år. Sedan täcker man vid behov.

Även jordgubbar odlas i sand. Nils täcker med tidningar och bygger åsar av sand, 30 cm höga på mitten. Jordgubbarna planteras på våren och täcks direkt med gräsklipp, sedan behöver de inte täckas mer än vart tredje år. Med denna metod har Nils fått fina skördar och plantorna har hållit i 7 år mot normalt 3-4. En norsk jordgubbsodlare har blivit så förtjust i metoden att han använder den för ekologisk odling. Visserligen innebär det en del jobb att bygga sandvallar men det har lönat sig även i en kommersiell odling eftersom jordgubbarna inte har angripits av sjukdomar.

Jord och gödsel

Nils Åkerstedt är mycket kritisk till trädgårdsbranschen som idag säljer alltmer jord och gödsel på påse. Med sand och gräsklipp klarar man allt själv, menar han. Istället för att använda planteringsjord fyller han planteringshålet med sand och för krukor och plantupdragning tillverkar han egen jord.

Nils gör planteringsjord genom att blanda sand och gräsklipp i en säck på hösten. Säcken knyts om och används på våren. Genom att blanda hälften sand och hälften gräsklipp (volymmätsigt) får man jord som kan användas till krukor, även inomhus. En blandning på en fjärdedel gräs och tre fjärdedelar sand ger såjord.

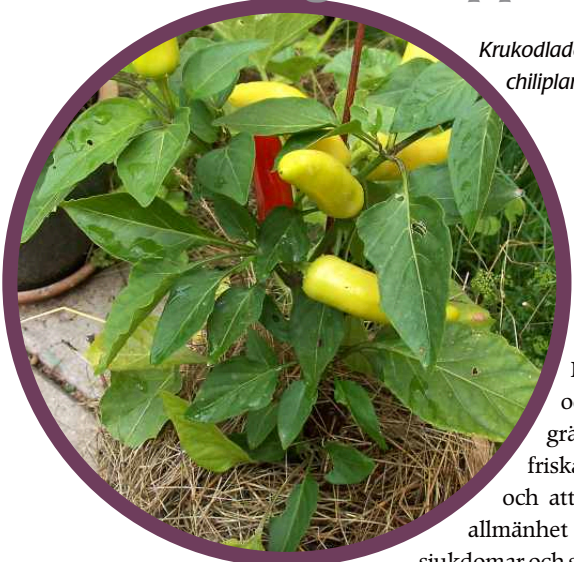
Sanden och gräsklippet bör blandas ordentligt, man kan göra det för hand i en skottkärra. Nils har själv använt en cementblandare för att förenkla proceduren.

När säckarna öppnas på våren ska de gärna stå och lufta några dagar innan man använder jorden. Jordblandningen är utmärkt för inomhusväxter och fungerar för allt från begonior till gröna växter. Man behöver dock inte lika stora krukor som när man odlar i jord, hälften så stora brukar räcka.

Nils gör också egen gödsel. Han finfördelar då grönmassa från örter och ogräs och lägger dem i en plastpåse och knyter om. Efter två veckor har grönmassan blivit färdig gödsel och den kan användas till krukväxter. Ett lager på 1 cm räcker.

Sand & gräsklipp

Krukodlade växter, som denna chiliplanta, trivs bra i sand

Friska växter

Nils påpekar att odling med sand och gräsklipp ger mycket friska och starka växter och att han på detta sätt i allmänhet slipper angrepp av sjukdomar och skadedjur.

Varken sorkar eller sniglar trivs i sanden och de friska plantorna verkar också lättare stå emot skadeinsekter och svampangrepp. Trips, spinnare och annan ohyra håller han borta genom en mycket enkel, billig och miljövänlig metod.

– Ohyran gillar inte fukt och vatten så de försvinner om man duschar växterna ofta. Utomhus kan man ha en slang och ett bra munstycke och så duschar man dem underifrån. Det här fungerar bra till exempel på rosor och äppelträd.

Nils menar att hans sätt att odla har många fördelar. Det är enkelt att jobba med sand och man slipper rensa ogräs. Man kan odla växter som egentligen är anpassade till lägre växtzoner och även få tidigare skörd. Metoderna han har utarbetat är helt miljövänliga och efterliknar naturens strävan att alltid hålla marken täckt.

– Jag tycker man ska undvika att gräva. Undersökningar visar att om man gräver två spadtag djupt tar det 8-9 år att återställa balansen i mikrolivet.

Nils metod innebär att man odlar allt på samma sätt. Till och med surjordsväxter som rhododendron som anses vilja ha lågt pH växer villigt i sand.

– Man kan gärna prova odling i sand om man har något ställe där det växer dåligt. Läger man ut 30-50 cm sand växer det överallt. Men man ska inte lägga ut tunna sandlager på kompakt jord, då kan jorden bli ännu hårdare.

En annan fördel med odling i sand är att man inte behöver vara så strikt med växtföljden för att undvika jordburna sjukdomar. Nils har själv till exempel odlat tomater i samma jord under 20 år utan problem.

Forskning

Nils Åkerstedt har tagit del av forskning kring täckodling och gödselvatten som han gärna delar med sig av. Bland annat berättar han att man i ett försök gjorde en blandning av konstgödsel med samma gödselvärde som nässelvatten. Trots att de båda blandningarna teoretiskt sett innehöll samma näringsvärde växte det bättre av nässelvattnet.

– Antagligen innehåller nässelvattnet ämnen som vi inte känner till, föreslår Nils.

Han berättar också om ett annat experiment där man odlade med gräsklipp från klövervall och från mager åkermark. Märkligt nog växte det bäst med klippet från den magra åkern. ☺

Fotnot: Nils Åkerstedt är Fobos rådgivare och man kan kontakta honom om man har trädgårdsfrågor. Se vidare under Fobos rådgivare på föreningssidorna.

SAMAP

Hushållssädeskvarnar

Mal färskt fullkornsmjöl av bl.a. vete och råg

- malt på naturstenar
- mycket tystgående
- inget bortsiktat
- fullt hälsovärde

Ring så berättar vi mera!

ORBIO AB • tel: 08-767 08 85 • www.orbio.se

Ekologiska fröer

Köp dina ekologiska grönsaksfröer hos oss!
Gratis frökatalog.

www.impecta.se

Katalogen finns även för nedladdning.

Impecta Handels, 640 25 JULITA

Tel: 0150-923 31 Fax: 0150-923 16

NYHET!

För friskare växter och förhöjd smak i grönsaker, frukter, bär och rotfrukter.

MINERALKRAFT®

Ge dina grödor den grogrund de behöver

EKOLOGISKT MINERALGÖDNINGSMEDEL FÖR ALLA GRÖDOR

MineralKraft är ett mineralrikt och kraftfullt stenmjölgödningsmedel som är långtidsverkande. Stenmjölet är utvunnet ur svenskt urberg (basaltsten) som ger jorden förnyad bördighet, förbättrad växtkraft och ökad mikrobiologisk aktivitet.

Säljs och distribueras av **RÖLUNDA** www.rolunda.se

www.minerkraft.se